

KASB-HUNAR TA'LIMI

Профессиональное образование
Professional education

Ilmiy-uslubiy, amaliy, ma'rifiy jurnal
2023-yil, 3-son

Muassislar:

Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi,
Pedagogik innovatsiyalar, professional ta'lim
boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta
tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti

Bosh muharrir: Z.Y.XUDAYBERDIYEV

Ijrochi direktor: H.SIROJIDDINOV

Tahrir hay'ati:

M.XOLMUXAMEDOV, R.X.JO'RAYEV,

A.Q.JALALOV, A.R.XODJABAYEV

J.SH.SHOSALIMOV, A.NABIYEV,

A.A.HASANOV, H.SIROJIDDINOV,

K.M.GULYAMOV

Jurnal 2000-yildan nashr etila boshlangan.
O'zbekiston matbuot va axborot agentligida
2007-yil 3-yanvarda qaytadan ro'yxatga olinib,
0109-raqamli guvohnoma berilgan.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Vazirlar
Mahkamasi huzuridagi Oliy Attestatsiya komissiyasi
tomonidan 2017 yil 29 avgustdagi 241/8 qarori
bilan Pedagogika fanlari bo'yicha dissertatsiyalar
yuzasidan asosiy ilmiy natijalarni chop etishga
tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Manzil: 100095, Toshkent sh., Olmazor tumani

Universitet ko'chasi, 2-uy

Tel.: 90-979-75-89; 94-677-90-32;

E-mail: kasbhunartalimi@mail.ru,
ksbjurnal@inbox.uz.

Nashr uchun mas'ul

H.Sirojiddinov

Sahifalovchi:

I.Sirojiddinov

Tahririyat fikri muallif nuqtai nazariga to'g'ri
kelmasligi mumkin.

Tahririyatga yuborilgan maqolalar tahrir etilmaydi
va egasiga qaytarilmaydi.

Jurnaldan ko'chirib bosilganda "Kasb-hunar ta'limi"
jurnalidan olingani izohlanishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 31.03.2023-yil.

Bichimi 60x84 1/8

Bosma tabog'i 10. Adadi 60 nusxa.

Buyurtma "PROFIEDUPRESS" MChJ

bosmaxonasida chop etildi.

Korxona manzili: Toshkent shahri, Sirg'ali tumani,

Yangi Sirg'ali ko'chasi, 18-uy

МУНДАРИЖА

Sodiqova G.G'. Boshlang'ich sinf o'quvchilariga ko'p ma'noli so'zlarni o'rgatishning lisoniy zaruriyati va asoslari	3
Mirzayev A.X. Chet tilini o'qitishda zamonaviy innovatsion texnologiyalaridan foydalanish samaradorligi	7
Xoldarova I.V. Divergent fikrlash: xususiyatlari, rivojlanish yo'llari ...	13
Mustapaqulov S.U. Texnika oliy ta'lim muassasalarida "texnik mexanika" fanini o'qitish usullari.....	19
To'xtanazarova Z.U. Alohida ehtiyoji bor bolalarni inklyuziv ta'limga jalb etishda tibbiy-psixologik-pedagogik komissiyaning roli	24
Ашурова С.Ю. Современные подходы модернизации системы профессионального образования в узбекистане	28

Ikromov M.X. "Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi" ta'lim yo'nalishi talabalarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish..... 33

Жамшид Б.Э. Таълимда компетентли ёндашув асосида бўлажак информатика ўқитувчиларининг касбий кўникмаларини шакллантириш воситалари.....37

Qosimov Sh.U. Bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy tayyorlashda pedagogik amaliyotni tashkil etish.....43

Kodirov M.M. Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalarni labdan o'qishga o'rgatish omillari 46 |

Xushnazarova M.N. Pedagog-tarbiyachini innovatsion faoliyatga tayyorlashning pedagogik- psixologik muammolari.....51

Саггаркулов К. Академик лицейларда "квант физика" бўлимини ўқитишда ўқувчиларнинг илмий дунёқарашини шакллантиришда дидактик тамойилларидан фойдаланиш

Тошпулатов Р.И. Таълим самарадорлигини оширишда оммавий очик онлайн курсларнинг ўрни 62 |

Султанов Б.Ф. Формирование безопасности жизнедеятельности будущего специалиста в системе профессионального образования.....66

Raxmonov I.Y. Xalilayev B.T. Ofitserlar kasbiy faoliyatida kompetentlik va uning ahamiyati 70 |

Isayev N.F. Imitatsion modellashtirishni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari va istiqbollari. 74 |

Ганиева А.З. Архитектоника управленческих компетенций руководителя доо 79 |

Xurramov A.J. Raqamli texnologiyalar bo'lajak o'qituvchilarning kompetentsiyalarini shakllantirish vositasi sifatida 84 |

Талипов Н.Х., Султонова Д., Хўжаева С. Талабаларни касбга йўналтиришда портрет композициясини ишлашнинг айрим хусусиятлари 89 |

Azimov D.G'. Talabalarni qo'shimcha mashg'ulotlar orqali individual ta'limga yo'naltirishning nazariy asoslari 94 |

G'ofurov A.U. Bo'lajak jismoniy tarbiya fani o'qituvchilarining sport turizmiga oid bilimlarini rivojlantirishning tashkiliy va ijtimoiy-pedagogik asoslari..... 98 |

Umarova M. M. Ijtimoiy tasavvurlar konsepsiyasi doirasida oilaviy qadriyatlarini o'rganish muammolari..... 105 |

Isaxanova M.E. Oilaviy ta'limning kichik yoshdagi o'quvchining o'zini o'zi qadrlashiga ta'siri 109 |

Менгликулов А.Х. Мактаб ёшидаги болаларни сузишга ўргатишдаги босқичининг ташкилий-методик хусусиятлари 114 |

Abduraxmanov Z.B. Bo'lajak muhandislarni kasbiy tayyorlashda virtual modellashtirish didaktik vosita sifatida..... 120 |

Imankulov N. Ta'lim tizimida steam texnologiyasidan foydalanish asoslari 127 |

Mardonkulov J.A. Bo'lajak informatika o'qituvchilarini metodik tayyorlashda pedagogik innovatsion jarayon mohiyati 131 |

Bo'ronov Sh.Sh. Ekologik kompetentlik: keng dunyoqarash va toza hayot sari yo'l 136 |

Xo'jamqulova N.R. Boshlang'ich sinflarda xalqaro baholash dasturlari asosida o'quvchilarda savodxonlik darajasini rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari 141 |

Usmonov A.A. Talabalarda tadqiqot bilan bog'liq ko'nikmalarni rivojlantirishning zarurati.....	151
Muratov X.X., Isometova G.D. Oliy ta'limda talabalar darslarini ta'limiy dasturlar orqali tashkil etishning samaradorligi	156
Xayitov L., Qurbonova M. Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalarning eshitish idroki xususiyatlari	159
Ramonova S.K. Oliy harbiy bilim yurtida elektrotexnika va elektronika asoslarini o'qitishning zamonoviy shakllari va o'qitish metodikasi	164
Valiyev A. Mamlakatimizdagi ta'lim turlarida perspektiva (markaziy proyeksiyalsh)ning o'qitilish holatiga ilmiy-tahliliy yondashuv	170
Sultanov R.O. Talabalarining loyihalash faoliyatini tashkil etishda arduino platformasida robototexnik uskunalardan foydalanish	175
Toshpulatov F.U. Bo'lajak chizmachilik o'qituvchilarida estetik ko'nikmalarni rivojlantirishning ijtimoiy – pedagogik zaruriyati	184
Gulomova N.X. Muhandislik va kompyuter grafikasi darslarida 3d printer yordamida ta'lim oluvchilarning fazoviy tasavvurini rivojlantirish	192
Ataqulova M.N., Rasulova M.G', Tog'ayeva Sh.T. Biologiya ta'limi jarayonida talabalarni kreativligini oshirishni o'rni.....	197
Tilakova M.A. Umumta'lim maktablarida imkoniyati cheklangan bolalarni o'qitish bo'yicha pedagogik jarayonni tashkil etish yo'llari.....	201
Xoliqov U.Q. Boshlang'ich sinf o'quvchilariga shaxmatni o'rgatish orqali shaxsiy sifatlar va mantiqiy fikrlash darajasini baholash metodikasi.....	207
Baymetov B.B., Umataliyev M.A. Talabalariga rangtasvirdan o'quv mashq - vazifalarini tashkil etishning nazariy asoslari.....	215
Эшнаев Н.Ж. Отмда замонавий мобил мутахассис тайёрлашнинг ижтимоий педагогик-психологик омиллари	221
Muratov X.X. Tasviriy san'at fanlaridan mustaqil ta'limni tashkil etish, boshqarish va nazorat qilish orqali ta'lim samaradorligiga erishish	225
Muminova G.Z. Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy mahoratini oshirishda akmeologik texnologiyalarning o'rni.....	232
Abduvaliyeva N.Sh. Yuqori malakali yengil atletikachi sprinterlarni musobaqalardagi natijalari tahlili.....	237
Adizova N.B. Divergent fikrlashga oid ilmiy-nazariy tadqiqotlar masalasiga doir.....	241
Samadova S.J. Oliy harbiy ta'lim kursantlariga til o'rgatishda duch kelinadigan qiyinchiliklar.....	247
Sharipova S.F. Geometriya kursida ba'zi yasashga doir masalalarni yechish usullari.....	253

OLIIY TA'LIMDA TALABALAR DARSLARINI TA'LIMIIY DASTURLAR ORQALI TASHKIL ETISHNING SAMARADORLIGI

MURATOV XUSAN XOLMURATOVICH
CHDPU, Tasviriy san'at kafedrası dotsent v.b.
ISOMETOVA GAVHAR DILMUROD QIZI
CHDPU, Tasviriy va amaliy san'at ta'lim yo'nalishi magistranti

Annotatsiya. Ta'limda fan va ishlab chiqarish bilan integrasiyasining asosli mexanizmlarini ishlab chiqish, uni amaliyotga joriy etish. Ta'limiy dasturlar orqali mustaqil va masofaviy ta'limni samarali tashkil etish. Axborot texnologiyalari asosida elektron ta'limdan foydalangan holda talabalar o'qishini individuallashtirish. O'quv jarayonini elektron ta'lim asosida tashkil etish, shu jumladan, o'quv materiallarini bayon etishni takomillashtirish tamoyillariga ma'lum o'zgartirishlar kiritish haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, Internet texnologiyalari, elektron ta'lim, elektron ta'lim resurslar, multimedia, multimediali o'qitish.

Аннотация. Разработка основных механизмов интеграции науки и производства в образовании и их реализация. Эффективная организация самостоятельного и дистанционного обучения через образовательные программы. Индивидуализация обучения студентов с помощью электронного образования на основе информационных технологий. Речь идет о внесении определенных изменений в принципы организации учебного процесса на основе электронного образования, в том числе об улучшении подачи учебных материалов.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, интернет-технологии, электронное обучение, электронные образовательные ресурсы, мультимедиа, мультимедийное обучение.

Abstract. Development of basic mechanisms of integration of science and production in education and its implementation. Effective organization of independent and distance education through educational programs. Individualization of student learning using electronic education based on information technologies. It is about making certain changes to the principles of organizing the educational process on the basis of electronic education, including improving the presentation of educational materials.

Key words: information and communication technologies, Internet technologies, electronic education, electronic educational resources, multimedia, multimedia teaching.

Raqamlashtirish nafaqat ta'lim tizimi mexanizmiga kirib keldi, balki mazkur mexanizmni, ta'limning mazmun va mohiyatini o'zgartirdi. Talabalar o'zlashtirish kerak bo'lgan bilim, ko'nikma, malaka va kompetensiyalar tizimini axborot texnologiyalarsiz tasavvur etib bo'lmaydi. Ta'lim shaxsni ijtimoiylashtirishda ham, jamiyat taraqqiyotida ham muhim omil hisoblanadi. Zamonaviy jamiyat hayotida ta'lim tizimi axborot kommunikatsiyalari bilan chambarchas o'sishda davom etmoqda.

O'zbekiston Respublikasi prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasida ham mamlakatimizda

raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi bo'yicha quyidagilarni aytib o'tdi: "Mamlakatimizda ilm-fanni yanada ravnaq toptirish, yoshlarimizni chuqur bilim, yuksak ma'naviyat va madaniyat egasi etib tarbiyalash, raqobatbardosh iqtisodiyotni shakllantirish borasida boshlagan ishlarimizni jadal davom ettirish va yangi, zamonaviy bosqichga ko'tarish maqsadida men yurtimizda 2020-yilga "Ilm, ma'rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili", deb nom berishni taklif etaman"¹. Shu bilan

¹ <https://daryo.uz/2020/01/24/video-shavkat-mirziyoyevning-oliy-majlisga-murojaatnomasi/>

birga yurtboshimiz najot ta'limda ekanligini va davlatimizni rivojlantirishning eng qisqa yo'li barcha sohani raqamlashtirish zarurligini ta'kidladi.

Mamlakatlar taraqqiyotini ta'lim tizimisiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Rivojlangan mamlakatlarga e'tibor qaratsak, har bir rivojlanish cho'qqisiga chiqqan millat, avvalo, ilmga, ta'limga e'tibor berganligiga guvoh bo'lamiz. Shu sababli bugun mamlakatimizda ham ta'limga, shu jumladan, oliy ta'limga ham alohida e'tibor berilmoqda. Albatta, ta'lim olish ham zamon bilan hamnafas tarzda rivojlanib bormoqda. Ya'ni shu kungacha ta'lim shakli sifatida faqat an'anaviy ta'limni tushungan bo'lsak, COVID-19 pandemiyasi davrida onlayn ta'lim ta'lim tizimimizga jadallik bilan kirib keldi. Bugungi kunda onlayn ta'lim, ta'lim tizimimizning ajralmas bir qismiga aylanib bormoqda. Bu borada bir qancha hukumat va vazirliklarning OTMda masofaviy ta'limni tashkil etish bo'yicha qarorlari, dasturlari ishlab chiqildi.

Bugun dunyoda mustaqil elektron ta'lim kurslari masofadan ta'limiy dasturlar vositasida tashkil etilgan va undan keng foydalanilmoqda.

Ta'limiy dasturlar nima? Ta'lim dasturlari yoki ta'limiy dasturlar - bu o'qitish yoki o'rganish uchun maxsus ishlab chiqilgan kompyuter dasturi. Ushbu dasturiy ta'minot dasturlari oddiy o'quv o'yinlaridan tortib, interaktiv simulyatsiyalar va virtual haqiqat ilovalarigacha bo'lgan majmuani o'z ichiga qamrab oladi. Bu dasturlar o'rganishni yanada qiziqarli qilish uchun interfaol ko'rgazmali qurollar va interaktiv kontentdan foydalanadi. Siz talaba yoki professor-o'qituvchi bo'lishingizdan qat'iy nazar, ta'lim dasturlari ma'lum bir fan bo'yicha ko'nikma va bilimingizni oshirishga yordam beradigan qimmatli vosita bo'lishi mumkin.

Ta'lim dasturi so'nggi bir necha yil ichida juda mashhur bo'lgan o'rganish uchun dinamik vositadir. Texnologiyaning rivojlanishi bilan ushbu dasturlar foydalanuvchilarga qulayroq bo'ldi. Ular turli xil fanlarni taklif qiladi va

barcha yoshdagi talabalarning individual ta'lim uslublariga mos keladi. Ta'limiy dasturlar fanlarni o'qitish usulini tubdan o'zgartirib, o'rganishni yanada interaktiv va qiziqarli qildi. Bundan tashqari, ular zudlik bilan fikr-mulohazalarni taqdim etadilar va talabalarga real vaqt rejimida ularning muvaffaqiyatlarini kuzatishga imkon beradi. Matematik tenglamalarni mashq qilish yoki yangi tilni o'rganish bo'ladimi, ta'lim dasturi insonning ko'nikmalarini rivojlantirish va oshirishning samarali usuli hisoblanadi. Texnologiyalar rivojlanishda davom etar ekan, bu dasturlar yanada murakkab va foydali bo'lib, talabalar va professor-o'qituvchilarga bilim va ta'limni oshirish uchun ko'plab imkoniyatlarni taqdim etadi.

Ta'lim dasturlari o'quvchilarga kontent bilan shug'ullanish, imtihon savollarini mashq qilish va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini oshirish uchun ko'plab imkoniyatlarni ochib berdi. Ta'lim dasturlari yordamida talabalar murakkab matematik va ilmiy muammolarni osongina echishlari va o'rganishni qiziqarli va oson qiladigan interfaol o'quv platformalaridan foydalanishlari mumkin. Bundan tashqari, ushbu dasturlar barcha yoshdagi talabalarning o'rganish uslublariga mos ravishda ishlab chiqilgan bo'lib, ular moslashtirilgan ta'lim tajribasini olishlarini ta'minlaydi. Texnologiyaning rivojlanishi davom etar ekan, ta'lim dasturlari yanada murakkablashadi va talabalar va o'qituvchilarning o'zgaruvchan talablariga javob beradi. Bundan tashqari, davomat, ishlash va o'quvchilarning xatti-harakatlarini kuzatish uchun foydalanish mumkin, bu esa ta'lim muassasalari uchun muhim vositaga aylanadi.

Ta'lim dasturlarining afzalliklari nafaqat talabalar uchun. O'qituvchilar, shuningdek, bunday dasturiy ta'minotni sinfga kiritish orqali foyda olishlari mumkin. Ta'lim dasturlari professor-o'qituvchilarga darsni rejalashtirish, loyihalash, baholash va muvaffaqiyatni kuzatishni soddalashtirishga yordam beradi. Bir qator vositalarga ega bo'lgan holda,

professor-o'qituvchilar osonlik bilan qiziqarli taqdimotlar, viktorinalar va interaktiv tadbirlarni yaratishi mumkin, bu nafaqat vaqtni tejash, balki talabalar uchun o'rganishni yanada qiziqarli qiladi. Bundan tashqari, ta'lim dasturlari professor-o'qituvchilar va talabalar o'rtasidagi muloqotni osonlashtirishi, so'rovlar va fikr-mulohazalar uchun platformani taqdim etishi mumkin. Bu barcha afzalliklarni hisobga olgan holda, o'quv dasturlarini sinflarga integratsiyalashuvi an'anaviy ta'lim tizimini zamonaviy, raqamlashtirilgan tizimga aylantirish yo'lidagi fundamental qadam ekanligi ayon.

O'quv dasturlaridan foydalanish o'qituvchilarga hujjatlarni yuritish va hisobotlarni yaratish kabi ma'muriy vazifalarni bajarishda vaqt va kuchni tejashga yordam beradi. Dasturiy ta'minotning ma'lumotlarni saqlash va avtomatik ravishda hisobotlarni yaratish qobiliyati bilan o'qituvchilar sifatli ta'limni ishlab chiqish va etkazib

berishga ko'proq e'tibor berishlari mumkin. Bundan tashqari, ta'lim dasturlari videolar, animatsiyalar va o'yinga asoslangan modullar kabi mavzularni turli shakllarda taqdim etish orqali talabalar uchun o'rganishni yanada interaktiv va qiziqarli qilishi mumkin. Bu o'quv jarayonini yanada qiziqarli va samarali qilish, ma'lumotni yaxshiroq saqlashga olib keladi. Natijada, ta'lim dasturiy ta'minotidan foydalanish o'quv faoliyatini yaxshilashga va talabalarni kelajakdagi muvaffaqiyatga tayyorlashga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, Ta'limiy dasturlar samarali, qiziqarli va moslashuvchan vosita bo'lib, har qanday yoshdagi va malaka darajasidagi talabalar uchun o'quv jarayonida ilm olishlari uchun muvaffaqiyat kalitidir. Ta'lim dasturlari an'anaviy o'qitish usullariga qimmatli qo'shimcha bo'lib, uning zamonaviy texnologiyalar davridagi afzalliklarini e'tiborsiz qoldirib bo'lmaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Novak, P. The Growing Digital Divide: Implications for an Open Research Agenda. Understanding the Digital Economy: Data, Tools and Research. Ed. B. Kahin and E. Brynjolfsson. Cambridge, MA: The MIT Press., 2000.
2. Measuring the Information Society (MIS). Executive Summary. ITU edition, 2015.
3. Begimkulov U.Sh. Pedagogik ta'limda zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etishning ilmiy-nazariy asoslari. Monografiya. -T.: Fan, 2007.
4. Portal Internet-obucheniya E-education.ru – <http://www.e-education.ru>.
5. Muratov Khusan Holmuratovich. Implementation of independent educational activities of students. European journal of research and reflection in educational sciences. vol. 7 no. 12, 2019. issn 2056-5852. 25-25.
6. Muratov Khusan Kholmuratovich; Abdulkhamidov Sardor Mardanaqulovich; Jabbarov Rustam Ravshanovich; Khudaynazarova Ugiylov Sharifovna and Baymurzayeva Oyqaram Shodiyevna. Methodology of Improving Independent Learning Skills of Future Fine Art Teachers (On the Example of Still Life in Colorful Paintings). International Journal of Psychosocial Rehabilitation ISSN:1475-7192. March 2020. Volume 24 – Issue 5. –pp. 2043-2048.
7. Gavhar Dilmurod kizi Isometova. Ta'lim tizimidagi muammolar va ulaning yechimlari. Academic research in educational sciences. Volume 2. Special issue 3. 2021. ISSN: 2181-1385. 149-151.
8. X.Muratov. Tasviriy san'at fanidan mustaqil ta'limni tashkil etish va boshqarishda "ISPRING" dasturiy ta'minotining ahamiyati. Academic Research in Educational Sciences. 2020. Vol. 1 No. 2, 2020.
9. X.X.Muratov, Sh.A.Yusupova. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida dars mashg'ulotlarini autoplay media studio dasturi orqali integratsiyalash. Academic Research in Educational Sciences . Volume 1 | Issue 3 | 2020.
10. Seyyed Ali Delbari, Siew Imm Ng, Yuhannis Abdul Aziz, Jo Ann Ho. Measuring the influence and impact of competitiveness research: a Web of Science approach. Scientometrics. Springer Niderlandiya. 2015/11. 105. 773-788. European Online Journal of Natural and Social Sciences 2015; Vol.4, No.1 Special Issue on New Dimensions in Economics, Accounting and Management www.european-science.com ISSN 1805.
11. Ш.Расулов. Э.Мойлиев. Олий таълимни ривожлантиришда электрон таълимнинг роли [Матн] : методик қўлланма / – Тошкент: "Sano-Standart", 2023. — 32 б.